

Людмила Филипова

ВОЙНАТА

НА БУКВИТЕ

enthusiast

Людмила Филипова

У
ВОЙНАТА
НА БУКВИТЕ

enthusiast

София, 2019

Людмила Филипова
ВОЙНАТА НА БУКВИТЕ

- © Людмила Филипова, *автор*, 2014, 2019
- © Моника Писарова, Kontur Creative, *вътрешни илюстрации*, 2019
- © Небойша Зорич, *дизайн на корицата*, 2019
- © Фетхи Карадуман, *снимка на автора*, 2019
www.fethikaraduman.com
- © Национален археологически институт с музей – БАН, *снимка на Розета от Плиска*, 2019
- © „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2019
Enthusiast
An Imprint of Alto Communications & Publishing Ltd.

ISBN 978-619-164-303-5

Този разказ описва малко познат и много противоречив период от балканската история. За някои от изложените тук твърдения почти няма документална информация. За други тя е твърде разнородна и противоречива. За трети е обект на тежки спорове. За четвърти – живее в легендите. В това сказание за буквите има по малко от всички, но са направени и предположения, които, макар и логични, поставят под съмнение всичко, написано в българската история. Целта на автора е да провокира читателя да четете отвъд внушенията, удобните твърдения и политиката.

В тази история се случват и вълшебства. Казват, че великите дела сам Господ ги пазил и насочвал, не зная. Ако не вярвате, четете разказа като приказка – приказката за буквите – и я помнете.

Затова, братя, не придиряйте, ако намерите някъде не същата дума, тъй като в нея е вложен същият смисъл. Защото така казва и св. Дионисий: „Неуместно е, смятам, даже и погрешно е да се обръща внимание не на (чувствата?) и смисъла, а на думите“. И не е правилно, ако поискат да разберат божественото (слово), да обръщат внимание само на голите звукове, а самото слово да не достига до слуха им /.../ Моля ви, вие, които четете тези книги, да молите Бога за мене, грешния, с добромислие и с внимание да прочетете и да ме простите: къде-то мислите, че неправилно съм превел думите.

Из Пролог на Йоан Екзарх, Богословие (Небеса)¹

---

¹ Христоматия по старобългарска литература, Наука и изкуство, С., 1974 – Б. а.

АЗЪ

ТОВА СЪМ АЗЪ, ВДЪН ЗЕМЯТА,
В МРАКА НА НЕЗРЕНИЕТО СИ

Види се, че житията се започват с възхвала към Бога, с обръщение към царството му и послушните му чада. Да ме прости и Той, и вие, но аз тази част ще я пропусна.

Не вярвам в Господ, защото ако го има, то най-вероятно е чудовищен. Иначе нямаше да ме захвърли в онази яма още като бебе и да ме остави да страдам там в самотата на незаслужено изгнание. Един ден ще ме нарекат Песоглавец.

Майка си никога не съм виждал. Обитавам дупка под краката на хората, които живеят. Крия се от тях, защото баща ми казваше, че видят ли ме, ще ме убият.

Нямам лице, ни здраво тяло, ни очи, с които да се видя. Не съзирам, но усещам. С душата – как диша времето, с кожата –

как сковава студът и прониква влагата, с ушите – живота горе, теченията, с обонянието – мухъла, пергамента, по който пиша. Не виждам – усещам. Пазя букви и събирам истории. Защо, не зная. Казват, че приличам на куче, за други съм просто животно. Не съдя хората, зная, че ги е страх от различните.

Баща ми се опитваше да ме убеди, че Бог го има. Дори с онази безумна история, че светецът, който върнал азбуката отново в България и го наричали Наум, умрял точно когато аз съм се раждал – на 25 декември някоя си година. А тогава, казват, се раждало слънцето и всички богове. Най-дългата нощ, след която денят започва да расте. Хилядолетия хората вярвали, че точно тогава се случва божественото рождество. Векове по-късно по земите ни ще го нарекат Коледа. Какво ли не мислят хората от страх, че утре просто ще угаснат като пламъка на свещ.

Незрящ съм. Само пламъка виждам понякога. Страх от нищо нямам. Роден съм мъртъв. Не са ми нужни илюзии, ни вечност, ни Бог.

Но не аз съм важният, а онова, което предстоеше да се случи и да промени хода на историята. Разказът ми започва от момента, в който татко изчезна. Сега вече знам какво се е случило, но в онези черни дни никой нищо не подозираше. Не знаех как изглежда баща ми, но можех да го усетя в буквите. Вероятно и той мен. Двамата не правехме друго заедно, освен да редим думи. И сигурно затова, когато го изгубих, започнах да пиша. За да го намеря. Да открия себе си. За да ни има. Беше ми оставил много суха кожа и мастило.

Всичко това се случваше в инак важно време. Ямата, която обитавах, се намираще под дъсчения под на църква, в която монаси и държавни люде обсъждаха съдбините на България. Една от най-могъщите империи в света, каквото и да означава това. Държавата на българите стигаше до три морета и се управляваше от великия цар Симеон. Армията му не беше губила битка, сякаш я пазеше магия, казват, а той неуморно се стараел да продължи делото на баща си за утвърждаването на българската писмена и християнска вяра.

БОУКЪ

БЯН

---

*Трещи! Плющи! Боян напред върви,
клин си върти, път прави, Златна врата гледа!...*
(Раковски 1984б: 76).

Константинопол, 26 май

Чувал съм да казват, че когато една жена обича, тя се превръща в ангел пазител, а когато е отблъсната – в черен демон. В онази сутрин княгиня Мария дори не допускаше, че само след минути ще види нещо съдбовно.

В онзи ден тя бързаше да остане сама, далеч от бърбивите придворни дами, от досадния си братовчед Теофилакт и самовлюбените си братя. Беше решила да се изкачи на върха

на хълма, да легне под облаците, да усети вятъра по лицето си, да затвори очи и да си представи ръцете и устните, за които копнееше. Мария бе една от най-красивите девойки в Константинопол. Всяка нейна стъпка бе вдишвана от десетки мъжки очи и много владетели я искаха за съпруга на синовете им.

Мария се промъкна покрай мраморната колонада на Магнаура и се огледа. Когато се убеди, че императорските стражи отново са я изгубили, усмихна се доволно и хукна към хълма. Мястото приличаше на градина, осеяна с неподвижни статуи – неподвижни хора, вкаменени лица, мраморни ангели, застинали криле. Дори вятърът затихваше, щом влезеше в каменната градина. Казваха, че императорът събирал тук своите трофеи, за да подхранват жаждата му за величие. Тук пазел статуи и антики от миналото, от местата, които беше превзел; дарове от владетелите, които се страхували от него; скъпоценни съкровища, с които другите искали да му се харесат.

Израснала в блясъка на императорския дворец, за княгинята съкровищата бяха ненужни вещи, а свободата и мечтите – скъпоценности. Беше го прочела в очите на едно селско момиче в деня, в който дядо ѝ Роман Лакапин помилва някакви варварски пленници срещу земя и ковчеже със злато. Извади от него тежка огърлица и я закопча на врата на Мария. А селското момиче се затича към един от мръсните, брадясали пленници, прегърна го и го целуна. Очите им се приковаха едни в други. В онзи момент Мария би дала всички огърлици, за да получи света между тези четири очи.

Обичаше да броди около каменните лица на хора и животни, край арките, които оживяваха във фантазиите ѝ. Понякога предпочиташе компанията на мраморните хора, отколкото на живите, защото те не лъжеха, не нараняваха, защото с тях се чувстваше по-малко сама. Около княгинята винаги имаше тълпа, но по някаква причина тя все не се вписваше в нея.

Мария беше вече на 17 години, но никога не беше излизала отвъд пределите на Константинопол. Дядо ѝ, император Лакапин, я пазеше повече от собствените си синове Христо-

фор, Стефан и Константин. Мария вече знаеше, че съдбата ѝ ще бъде на скъпа разменна монета. Откри я в историята на майка си, на братовчедките си, в участието на жените на братята си. Но въпреки това не спираше да мечтае как един ден ще напусне двореца. И това ѝ даваше сили да броди в еднообразните си дни.

Светлосинята ѝ роба, извезана със сребристи цветя, шумолеше между каменните фигури, докато тя пристъпваше с леки, грациозни движения, сякаш беше перо от феникс. Дългата ѝ лешниковокестенява коса беше сплетена на плитки, които блестяха като златни под слънчеви лъчи. Мария се шумугна между две високи статуи и пое нагоре, където се зеленееше портокаловата горичка. Обичаше да се крие сред дръвчетата и да чете, да лежи в тревата и да плува с поглед в потока на облаците.

Мария наближи величествена статуя, която поразително приличаше на българския цар Симеон¹. Стъпките ѝ винаги я отвеждаха натам. Не беше виждала царя на българите, но знаеше как изглежда. Ликът му ѝ напомняше мъжа, за когото постоянно мислеше. Бузите ѝ пламнаха.

Изведнъж чу мъжки гласове, гневни викове. Сனிши се зад

---

¹ Ромейските историци разказват следната история: „Астрономът Йоан видял император Роман Лакапин и му казал: „Господарю, под арката отгоре на Ксилофор (хълм в Константинопол) е поставена статуя, която гледа на запад – това е статуята на Симеон. Ако отсечеш главата ѝ, в същия час Симеон ще умре. През нощта император Роман изпратил хора и отсякъл главата на статуята. В същия час починал в България Симеон, обхванат от безумие и сърдечна болест“. С малки промени тази история откриваме в хрониката на последователите на Теофан Изповедник, където е добавено, че цар Симеон умрял „обхванат от безумие и сърдечна болест“. От съчиненията на Скилица-Кедрин и Йоан Зонара става ясно, че василевсът направил внимателно проучване „като разпитвал подробно за времето на неговата смърт“ и установил, че Симеон умрял, когато била отрязана главата на статуята. В хрониката на Михаил Глика е добавено, че статуята „била свързана“ по тайнствен начин с българския цар. Смятало се, че разрушаването на дадено изображение може да причини духовна и физическа смърт на съответния враг, с чиято личност то се асоциира. В труда си „История на Първото българско царство“ големият български историк медиавист Васил Златарски също споменава за статуята и преданието, свързано с нея. – Б. а.

един мраморен ангел. Последва силен звънтеж и грохот от падащи камъни. Надигна се едва и видя как един от пълководците на дядо ѝ нанасяше удар след удар по статуята с железен боздуган. Император Лакапин също беше там, бе извадил меча си и говореше строго на мъж в метална ризница. Мария не можеше да чуе думите, но по лицето на дядо си разбра колко е гневен.

Прочее, ето какво се бе случило няколко часа по-рано в двореца. Ромейският император тъкмо беше заповядал на първия си военачалник:

– Искам да ми събереш всички мъже и момчета, годни за служба. Всички от новите територии! Този път ще спра оня кучеядец, дръзнал да се нарича василевс на българи и ромеи – изсъска той. Очите му лъщяха и се пълнеха с кръв. – Десетилетия ни извива ръцете, на три пъти дори Константинопол опита да вземе... Каква е тая сила в него, бездната да го погълне!

– Опасявате се, че...

– Нищо не се опасявам! – изкрещя Лакапин. – Няма да допусна да отнеме и една гръцка педя повече!

Изрече последното толкова тихо, че думите прозвучаха по-скоро като въздишка, отколкото като заплаха.

– Августейши... това вече сме го правили – смотолеви военачалникът, но не посмя да припомни зловещия спомен от битката при Ахелой. Когато ромеите събраха всички мъже, се готвиха 3 години, но българският цар пак ги победи. На полето при Ахелой още се белееха елински кости. Приложиха им „примката на Ханибал“. Не посмя да спомене и битката при Булгарофигон. Цар Симеон сякаш беше непобедим! А българската империя по-мощна от ромейската.

– Мълчи! Всеки има слабо място... Всеки!

В нозете на императора трепереше мъж, увит в пъстър плащ. Наричаше се Йоан, астроном и гадател. Няколко часа по-рано бе дръзнал да потърси император Лакапин с твърдението, че Симеон иде да покори Константинопол и само гадателят знаел тайната как да бъде спрян. Българският

владетел нямало да се откаже, преди да сломи и Константинопол. Щял да го постигне до 3 месеца... – обеща астрономът.

– Как дръзваш да изричаш подобни безумия?! – отвърна бесен императорът. – Махнете оттук този наглец!

– Милост, василевсе, дойдох да Ви кажа... Да разкрия онова, от което се ужасявате, което трови сънищата Ви... и как да го победите – настъпи мълчание, лицето на Лакапин се обагри в лилаво, погледът му се впи в гадателя. – В царя български се е вселил духът на... на неусмиримата вълчица. Влива мощни сили у избрани още от Атила – заекваше той. – Не можете да спрете Симеон! Той е син на рода Дуло, наследник на Стара България, на кръвта на хунския хаганат и непобедимия Атила¹.

– Атила? – прошепна ужасен императорът. – Какви ги говориш, мерзавцо?! Та той е мъртъв!

– Но сърцето му бие... още бие... в синовете на вълчицата.

Лакапин се втренчи безмълвен в гадателя. Само ударите на сърцето му кънтяха в гърлото. Векове наред владетелите на Константинопол треперели при споменаването на Атила. Говорело се, че в него се вселила някаква страшна свръхестествена сила, благодарение на която той с един замах превземал огромни територии от Източната и Западната Римска империя и нищо и никой не можели да го спрат. Атила бил последният, но и най-могъщ владетел на хуните, управлявал най-голямата европейска държава по онова време от 434 г. до смъртта си през 453 г. Накрая решил да превземе и Константинопол.

– Същият Атила! Българският владетел носи духа му... Но аз открих... открих как можете да го спрете – викна в своя защита гадателят.

– Как? – попита нетърпелив императорът и с една крачка

---

¹ Атила е последният и най-могъщ владетел на европейските хуни, управлявал най-голямата европейска държава по онова време от 434 до смъртта си през 453 г. Той нахлува два пъти на Балканите, като втория път обсажда Константинопол. В дълъг период от историята си прабългарите и хуните са били обединени в движението си към Европа. – Б. а.

се озова до гадателя. Сграбчи го за дрехата и приближи лицето му към своето. – Нима има такъв начин? Внимавай да не ме излъжеш!

– Има... – заекна Йоан. – С магията на Второто сърце!

– С магия?! Говориш за магия, когато кучеядецът е на път да превземе Константинопол? Шарлатанин! – ядоса се императорът, а онзи се сви и покри главата си с ръце.

– Но това... това е единственият начин! Открих в хрониките, че дедите Ви са сторили това, за да убият Атила – със същата магия. Точно... точно преди похода му към Константинопол!

– Бръщолевияш глупости! Те са просто хора!

– Гресиш, светлейши... Има нещо в тях, нещо в кръвта на рода Дуло... Може би още от онази вълчица, която кърмила Атила и други воители от тези племена. От тях е и родът Дуло. Това, казват, им помагало да се превръщат и във вълци¹. И макар учените люде да са писали много за това, говори се, че мъжете от този род го правели без усилия.

Щом чу това, императорът разтвори пръсти и пусна гадателя, който се сви като куче на мозайката.

Лакапин почеса замислен брадата си и се сети, че като дете е чувал някаква легенда за мистериозната смърт на непобедимия Атила тъкмо преди да превземе Константинопол.

Лицето на императора потъмня, очите му блуждаещо потънаха в бездната на гнева. Върна се до трона, подпря с юмрук брадичката си и подвикна на гадателя:

– Научи ме на тази магия! Ако проработи, ще те назнача за дворцов ясновидец – отсече Лакапин. – Ако ли не, просто ще те убия!

Гадателят се разтрепери. Допълзя в краката на императора и зашепна:

– Господарю, статуята... тайната е в статуята, скрита в арката на Ксиролоф и гледаща на запад. Вгледате ли се в нея,

---

¹ Терминът „ликантропия“ произлиза от гръцките думи λύκος — вълк и άνθρωπος — човек. Плиний Стари споменава за превръщането на човек във вълк в „Естествена история“, посочвайки, че член от дадено семейство се превръща във вълк за девет години веднъж на всяко поколение. – Б. а.

ще откриете чертите на българския цар. Зад нейния образ тупти душата му. А в самия Симеон – кръвта на Атила... Според поверието, ако се отсече главата ѝ, в същия час българският цар ще умре!

Лакапин слушаше внимателно гадателя. Оглеждаше го, сякаш мереше достоверността на думите му. Изведнъж удари с юмрук по трона и заповяда:

– Изведете тоя шарлатанин от двореца ми! Романия¹ е велика империя и нейните владетели не се занимават с магии.

Извърна се, за да скрие нетърпението си да се втурне към арката. Беше толкова отчаян, че дори не го интересуваше истина ли бяха думите на Йоан гадателя, или измислица. Готов бе да опита всяка възможност, за да спре Симеон. В този момент осъзнаваше единствено опасността поданиците му да видят страха в очите му.

През последните години Лакапин опита всичко да отблъсне настъпващия към земите му Симеон – със стени, с жестоки битки, в които изгуби хиляди войници, с молби и ридания, с подкупи от злато и невести, със силни съюзници дори, но нищо и никой не успя да го омиротвори. Сякаш в него наистина се бе вселила магия.

---

¹ Романия (на латински: Romania; на гръцки: Ρωμανία, буквално: „страната на римляните“, „римската земя“) е наименованието, с което самите римляни са наричали държавата, в която живеели, през късната Античност и цялото Средновековие. Като топоним Романия се появява разговорно, а през втората половина на III в. вероятно вече е бил утвърден почти навсякъде из пределите, подчиняващи се на римската власт (Imperium Romanum). Първите писмени данни, указващи ни новото име на римската държава (от Roma към Romania), са от началото на втората четвърт на IV в. сл. Хр. (330 г.). Самото наименование Византия е неологизъм, произлизащ от старото име на Константинопол: Византион (Βυζάντιον). През Средновековието името Византион и негови производни почти не се използват, освен в много редки случаи, стилизирани от някой хронист в империята. Изразът „византийски“ („византийска“) в съвременния му смисъл се среща за първи път у Йероним Волф през 1557 г., става традиционен за историческата литература след издаването на Парижкия корпус – Corpus Byzantinae historiae (1645 – 1711) и остава най-популярен и най-често употребяван до наши дни. В настоящия текст ще се придържам именно към наименованието Романия за обозначаване на Източната Римска империя със столица Константинопол. – Б. а.

Лакапин се подсмихна горчиво. Най-голямата ирония бе, че самата империя предизвика гнева на Симеон. След възкачването му на българския трон той сам дошъл в Константинопол да предложи мир. В замяна поискал единствено да бъде признат за цар. Но тогава патриарх Николай Мистик му се подиграл и заповядал пред всички знатни съновници унижително да сложат на раменете му черно расо в знак на смирение, вместо корона.

Лакапин нагласи меча на колана си и излезе от тронната зала.

Следобед ромейският император се запъти към форума на Аркадий. Придружаваше го единствено верният му пълководец Василий. Изкачиха се на хълма Ксиролоф, подминаха спираловидната триумфална колона, прекосиха гората от статуи, докато не откриха описаната от гадателя. Лакапин се изуми колко много приличаше образът ѝ на българския цар.

И тъкмо там ги завари княгиня Мария...

Тя отново се надигна иззад мраморния ангел, за да види какво става. Гледката я шокира. Статуята беше вече обезобразена, но военачалникът на дядо ѝ продължаваше да замахва към нея с тежък боздуган. Стоманените му шипове трошаха мрамора в горната ѝ част. Заклати се и падна с трясък върху песъчливата почва, сцепвайки се надве.

Мария се сниши. Трепереше от грохота на трошащите се камъни и от страх – видяното нямаше как да вещае добро. Пръстите ѝ се свиха в конвулсия. Изправи се и хукна към Магнаура. Подмина двореца и спря чак пред входа на странничната жилищна пристройка. Много пъти се беше доближавала с вълнение до тук, но никога досега не бе влизала. Без да мисли за благоприличие, тя изкачи тичешком стълбите до втория етаж и нахлу в стаята на Баян.

Едва щом го съзря да седи на масата до прозореца, се смути от постъпката си и лицето ѝ пламна.

Баян държеше перо, от което капеше мастило, и гледаше

гостенката си едновременно с почуда и възхита. Гърдите ѝ се повдигаха под напора на учестения ѝ дъх. Страните ѝ руменееха, погледът ѝ бе жив и някак нетърпелив. Това беше мигът, който Баян сънуваше, но никога дори за миг не допускаше, че ще се случи наяве.

Перото се изплъзна от пръстите му и острието тупна върху сухата телешка кожа. До буквите се разстла мастилено петно. Баян се изправи и прошепна: *Мария?* Понечи да се приближи до нея, когато тя извика задъхано:

– Статуята в градината... дето прилича на баща ти... разсечена е!

Баян все още бе толкова изумен от появата на Мария, че не вникна в думите ѝ. Тя продължи:

– Има поверие... че изображенията на хората пазят душите им... Ликът на статуята, дето прилича на баща ти... дядо го разруши!

Последните думи си пробиха път до съзнанието му и Баян изплува от шока на неочакваната ѝ поява. Грабна мечата си, препаса го и прошепна:

– Господи, татко...

Мария кимна. Наблюдаваше го разтревожена. Не само заради случилото се, а и заради страха, който изпълваше гърдите ѝ като тъмен дим. Страх, че тръгне ли Баян, нямаше да го види скоро. Лицето ѝ пребледня като на смъртник. Той се приближи към нея, поколеба се дали да я докосне и прегърне, но вместо това промълви сухо:

– Какво видя?

Мария му разказа. Баян закопча тежката сребърна фибула на наметката си и понечи да излезе. Спря при вратата и впи поглед в ромейската княгиня. Стояха неподвижни, очите им се срещаха, погледите бягаха. След кратко колебание Баян преодоля младежкия си свян и я прегърна. Притисна я към себе си и бързо се отдръпна. Досега не си беше позволявал, защото не бе сигурен какво изпитва тя. Отстъпи още крачка, втрепен в нея, и изведнъж хукна към двора на Магнаура.

Людмила Филипова
ВОЙНАТА НА БУКВИТЕ

Редактор *Илияна Бенова*
Коректор *Роси Драгнева*
Дизайн на корица *Небойша Зорич*
Вътрешни илюстрации *Моника Писарова, Kontur Creative*
Предпечат *Анна Георгиева*

Българска. Второ издание

Формат 16/60x90

Печатни коли 34,5

ISBN 978-619-164-303-5

Издава enthusiast

Запазена марка на
„Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, ул. „Кракра“ № 20

тел.: 02/943 87 16

e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите
от www.bookstore.enthusiast.bg

Печат Алианс принт

Людмила Филипова е написала история за магичната сила на писмото, изригваща щом и където буквите се появят. Етнос, религия, език или общите врагове могат да превърнат общността в нация. Но те и разделят... Людмила разкрива буквите като универсален обединител, хвърлящ мост над всеки обществен вододел. Може пък романът и буквите да вдъхновят към политическо смирение, помирение и мъдрост. „Войната на буквите“ може да спре войната на хората!

Д-р Соломон Паси

Ази, Буки, Веди – свещени букви, направили ни народ, устоял през мрачното Средновековие и османското иго. Омраза, кръв, интриги и любов съпътстват величавата битка азбуката да ни даде силата България да пребъде през вековете. Прочитайки тази книга, ще се почувствате горди, че сте българи.

Проф. Христо Пимпирев

„Войната на буквите“ разказва по един достъпен и завладяващ начин как се е формирала в едно изключително сложно време единната българска нация, религия и култура. Нещо, което е осигурило възможността да знаем и казваме гордо – ние сме българи.

Доц. д-р Леандър Литов

Един от малцината писатели у нас, които не смятат, че жанрът е мръсна дума. Людмила Филипова не се ограничава в тематичния си избор; тя посяга към различни исторически епохи и географски реалии без излишна плахост и забърква интригуващи сюжети със замах и дързост, които понякога стряскат. Нейната естествена склонност към тайните и приключенията събужда интереса на широк кръг читатели.

Алек Попов, писател

www.enthusiast.bg

9 786191 643035

Цена: 22.00 лв.